

Mediaetiikka

Luento 4

Henrik Rydenfelt
Helsingin yliopisto, syksy 2013

Suoritus

- Luennot: 20 t keskiviikkoisin klo 13–16 ajalla
30.10.–11.12.2013
- Lyhyt ideapaperi esseeaiheesta, pituus 800–1200
sanaa, palautus Moodleen
  - Palautus **7.12.**, keskustelut 11.12.
- 1–3 esseetä sovituista aiheista, yhteispituus
3500–4500 sanaa, palautus Moodleen
  - Palautus **10.1.2014**
- Materiaalit: www.europeanpragmatism.org/mediaetiikka

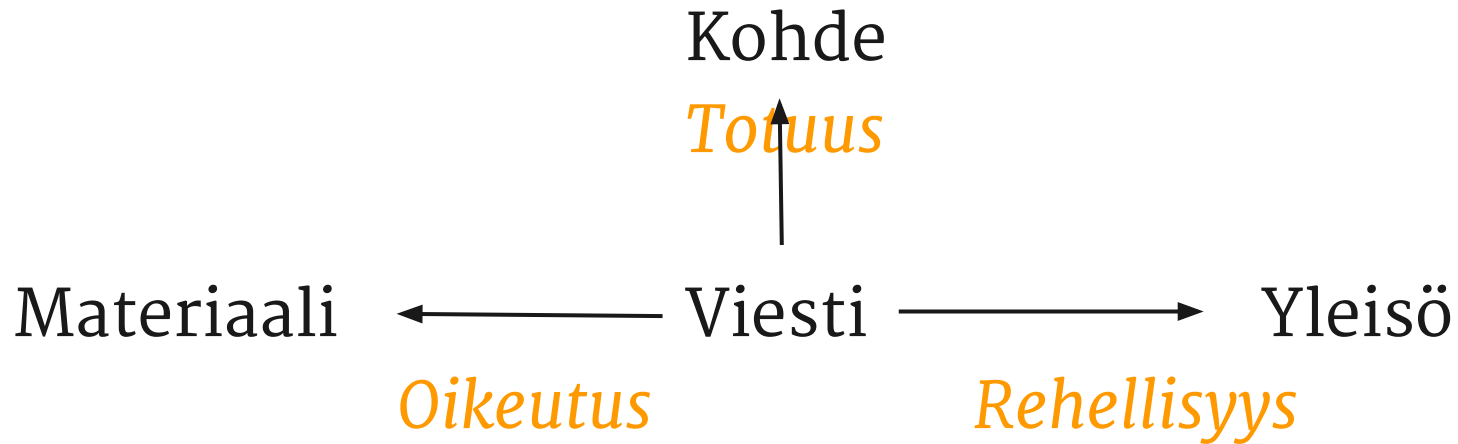
Esseeaiheita

1. Arvioi kriittisesti kurssilla esitettyä median eettisen arvioinnin mallia. Mitä siitä puuttuu? Mihin tapauksiin se ei sovellu?
2. Erittele eettisen ja/tai tiedollisen arvioinnin suurimpia haasteita nykyisessä mediakentässä. Mitä erityisiä ongelmia median monimuotoistuminen ja nettipohjaisuus tuo tullessaan?
3. Käsittele ilmastonmuutosta koskevaa uutisointia / blogikirjoituksia mediaetiikan näkökulmasta. (Myös muu vastaava, sovittu aihe!)
4. Arvioi journalistin ohjeita kurssilla kehitellyistä median eettisen ja tiedollisen arvioinnin näkökulmista. Mm. ovatko ohjeet kattavat?
5. Arvioi ”kansalaisjournalistin” ohjeita. Voisivatko ne toimia?

Sisältö

1. Mitä on mediaetiikka? (1)
2. Etiikan teoriat (1)
3. Median etiikka (2)
4. **Tieto ja objektiivisuus (3-4)**
5. **”Kansalaisjournalistin ohjeet” (4)**
6. Journalistin ohjeet (5)
7. Poliittika ja journalismi (6)
8. Mitä opimme? (7)

Kertausta: tiedolliset arvot

Kertausta: tiedonvälittäjän hyveet

Totuudellisuus: viestityssä on pyritty totuuteen

– Objektiivisuus vs. omat intressit

Perusteellisuus: viestitty perustuu riittävään lähdeaineistoon ja sen oikeaan käyttöön

Rehellisyys: viestitty antaa yleisölle oikean kuvan

Osinkopäätökset perustuivat lobbarien lukuihin

Pääministeri Katainen lupaa, että pörssiyritysten suuromistajien veronkevennykseen puututaan

3.4.2013 134 Suosittele 0

Katja Boxberg HELSINGIN SANOMAT

Kalle Silfverberg HELSINGIN SANOMAT

Teija Sutinen HELSINGIN SANOMAT

HS:n lähteiden mukaan kiistellyn osinkoveropäätöksen luvut tulivat normaalin virkamiesvalmistelun ulkopuolelta. Pääministeri Katainen kehottaa malttiin osinkoveroasiassa.

Hallituksen rivejä ravisteleva päätös osinkoveron muuttamisesta eteni ohituskaistaa pitkin.

Päätösten pohjina käytetyt luvut ilmaantuivat HS:n haastattelemien lähteiden mukaan päähallituspuolue kokoomuksen papereihin elinkeinoelämän taustajärjestöiltä.

Suurimpien osakkeenomistajien verotusta merkittävästi keventävä muutos ei siis kulkenut tarkan virkamiesvalmistelun läpi.

Osinkoveropäätöstä hiottiin hallituspuolueiden puheenjohtajakuusikon voimin kehysriihen aattona, kun papereihin ilmaantui erään hallituslähteen mukaan "muualla laskettuja lukuja".

Uusien lukujen ilmaantuminen hämmensi HS:n lähteen mukaan valtiovarainministeriön (VM) virkamiehistöä, eikä se pystynyt arvioimaan niiden

KOMMENTTI

Osinkoveromuutos valmisteltiin nopeasti ja vajaasti

3.4.2013 18:50 42

Kalle Silfverberg
HELSINGIN SANOMAT

Sanat on valittava huolella. Pääministeri **Jyrki Katainen** (kok) kertoi toimittajille päivällä eduskunnassa, ettei osinkoveromuutoksen vaikutusarvioita ole tuotu "jostain muualta" kuin valtiovarainministeriöstä (VM).

Ei olekaan, eikä kukaan niin ole väittänyt. Itse asiassa kukaan ei ole tutkinut sitä, miten listaamattomien yritysten suuromistajien verohelpotukset vaikuttavat yritysten osingonjakoon ja muihin päätöksiin.

Katainen myönsi, että hallituspuolueiden puheenjohtajat pyysivät viime tingassa VM:n virkamiehiltä uusia ehdotuksia osinkoverotuksen muuttamiseksi. Aiemmat, perusteellisemmin valmistellut ehdotukset eivät kelvanneet, "koska ne olisivat rokottaneet pk-yrityksiä liikaa".

Oikean uutisen väärä sana

5.4.2013 19

 Suosittele 0

Kalle Silfverberg
HELSINGIN SANOMAT

Osinkoverosähläys loppui kenties eilen, kun hallitus uudisti tuoretta verouudistustaan. Mutta miten alkuperäinen, rikkaimmille omistajille äärimmäisen antelias päätös syntyi?

Helsingin Sanomat on kertonut lobbareiden merkittävästä roolista ja normaalin virkamiesvalmistelun ohittamisesta. Tiedot pitävät paikkansa.

Valitettavaa on, että **uutisessa (HS 3. 4.)** käytettiin sanaa "laskelma". Varsinaisia laskelmia etujärjestöiltä ei ilmeisesti tullut. Siksi olisi ollut parempi käyttää vaikkapa sanoja "versio" tai "muuttujat". Lobbarit joka tapauksessa vaikuttivat vahvasti prosenttilukuihin, jotka veropäätökseen kirjattiin.

Osinkopäätökset perustuivat lobbarien lukuihin

Pääministeri Katainen lupaa, että pörssiyritysten suuromistajien veronkevennykseen puututaan

3.4.2013 134 Suosittele 0

Katja Boxberg HELSINGIN SANOMAT

Kalle Silfverberg HELSINGIN SANOMAT

Teija Sutinen HELSINGIN SANOMAT

HS:n lähteiden mukaan kiistellyn osinkoveropäätöksen luvut tulivat normaalin virkamiesvalmistelun ulkopuolelta. Pääministeri Katainen kehottaa malttiin osinkoveroasiassa.

Hallituksen rivejä ravisteleva päätös osinkoveron muuttamisesta eteni ohituskaistaa pitkin.

Päätösten pohjina käytetyt luvut ilmaantuivat HS:n haastattelemien lähteiden mukaan päähallituspuolue kokoomuksen papereihin elinkeinoelämän taustajärjestöiltä.

Suurimpien osakkeenomistajien verotusta merkittävästi keventävä muutos ei siis kulkenut tarkan virkamiesvalmistelun läpi.

Osinkoveropäätöstä hiottiin hallituspuolueiden puheenjohtajakuusikon voimin kehysriihen aattona, kun papereihin ilmaantui erään hallituslähteen mukaan "muualla laskettuja lukuja".

Uusien lukujen ilmaantuminen hämmensi HS:n lähteen mukaan valtiovarainministeriön (VM) virkamiehistöä, eikä se pystynyt arvioimaan niiden

HS:n kehysriihiuutisointi

Totuudellisuus:

- Poliittinen intressi, oma näkemys lopputuloksesta
- Ammatillinen intressi, kiire julkaista

- Olisivatko muut viestineet samoin?

UUTISET » POLITIIKKA

Kolumni: Kehysriihi oli rikkaimpien lottovoitto

22.3.2013 5:57 Päivitetty 22.3.2013 6:00 71

 Suosittele 0

Kalle Silfverberg
HELSINGIN SANOMAT

HS:n kehysriihiuutisointi

Perusteellisuus:

- Yksittäinen lähde
- Epämääräinen sisältö
- Pitäisivätkö muut uskottavana?

kehysriihen aattona, kun papereihin ilmaantui erään hallituslähteen mukaan "muualla laskettuja lukuja".

Rehellisyys

- Kieltäytyminen oikaisusta
- Vähintäänkin harhaanjohtava
- Ilmeinen selittely

Ei olekaan, eikä kukaan niin ole väittänyt.
miten listaamattomien yritysten suuromist

Helsingin Sanomat on kertonut lobbareiden merkittävästä roolista ja normaalin virkamiesvalmistelun ohittamisesta. Tiedot pitävät paikkansa.

Tiedotus ja tiedolliset kysymykset

- Perustelu/oikeutus usein heti saatavilla, valmisteltua viestintää
- Onko yritysviestintä rehellistä? Yleisö pitää usein tietona, ei mainosviestinä?
- Missä määrin yritysviestintä on objektiivista?
  - Onko mielekästä objektiivisuuden rajausta?

Mainonta ja tiedolliset kysymykset

Mainonnan tiedoksi käsitettyä sisältöä tulee arvioida samoin kriteerein

Totuudellisuus: taloudellinen intressi merkittävä – voiko ajatella, että objektiivisuus rajautuu, kun intressi on läpinäkyvä?

Rehellisyys: suhteessa siihen, miten yleisö asian käsittää – jos yleisö pitää yleisesti liioitteluna, kenties voi olla *rehellistä* epätotuutta
– Ongelma: todeksi käsitetyn osuuden jatkuva pieneneminen, mainonta hakee ja rikkoo jatkuvasti rajaa

Kansalaisjournalistin ohjeet

- Eettiset ja tiedolliset, mallina journalistin ohjeet
- Kenelle tahansa blogistille/somen käyttäjälle

Haasteena

- Kentän monipuolisuus
- Uskottavuus, ymmärrettävyys

Lähtökohta

Sananvapaus tarkoittaa, että jokaisella on oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoa, ajatuksia ja mielipiteitä kenenkään ennalta estämättä. Kuten kaikki vapaus, se tuo mukanaan vastuun: vastuun sanotusta. Sananvapautta voi käyttää myös väärin.

Tämä ohje on tarkoitettu kaikille sosiaalisen median ja blogien käyttäjille. Se ei korvaa ammattijournalistien, ammattimaisten tiedottajien tai viestintäyrittäjien eettisiä ohjeita tai sananvapautta rajoittavaa lainsäädäntöä.

Kertausta: tiedonvälittäjän hyveet

Totuudellisuus: viestityssä on pyritty totuuteen

- Objektiivisuus vs. omat intressit

Perusteellisuus: viestitty perustuu riittävään lähdeaineistoon ja sen oikeaan käyttöön

Rehellisyys: viestitty antaa yleisölle oikean kuvan

Totuudellisuus ja perusteellisuus

1. Esitä tietona vain sellaista, mikä on totta. Erotta oma mielipiteesi, pohdinta ja arvailu tiedosta.
2. Pyri siihen, että vastakkaisia näkemyksiä kannattavat voisivat olla samaa mieltä esittämistäsi tiedoista. Kyseenalaista myös omat kantasi. Muuten vakuutat vain ne, jotka ovat jo valmiiksi samaa mieltä kanssasi.
3. Perustele väitteesi. Tuo lähteesi selvästi esille. Muuten muut eivät voi arvioida sanomaasi.
4. Pohjaa omaan asiantuntemukseesi. Sillä on arvoa yleisölle.

Rehellisyys

5. Myös toden väitteen voi esittää tavalla, joka antaa asioista väärän kuvan. Älä johda yleisöäsi harhaan.
6. Jokainen tekee virheitä. Myönnä omasi avoimesti. Älä selittele turhaan.
7. Tuo esiin oma osuutesi ja intressisi. Ei ole reilua kehua tuotetta kertomatta, että saa siitä palkkaa, tai arvostella toisen työtä tuomatta esille, että on kilpailemassa samasta tehtävästä.

Blogit ja markkinointi

Noppiari, E. &
Hautakangas, M.

*Kovaa työtä olla
minä.
Muotibloggaajat
mediamarkkinoilla*

Tampere UP: 2012
s. 147

Edellisestä sitaatista käy ilmi myös toinen bloggaajien korostama ”eettinen periaate”: bloggaaja on uskollinen omille mielipiteilleen ja hyväksyy suositeltavakseen vain tuotteita, jotka ovat hänen oman henkilökohtaisen makunsa mukaisia ja joista hän oikeasti pitää (vrt. Lövheim, 2011b). Henkilökohtaisuutta, mielipiteitä ja tunnelmia korostavassa yhteisössä uskottavuuden ja luotettavuuden kriteerinä ovatkin avoimuus ja rehellisyys, ei esimerkiksi tarkkuus, oikeudenmukaisuus tai objektiivisuus (vrt. Blood 2003). Bloggaajien periaatteita voi tässä suhteessa verrata journalistien ammattietiikkaan, jossa on tavattu pitää arvossa kirjoittajan oman roolin häivyttämistä - itse asiassa bloggaajien tekemä yritysysteistyö on läpinäkyvämpää kuin vaikkapa naistenlehdissä, joissa tuote-esittelyt rakentuvat samalla tavalla PR-toimistojen kautta lähetettyjen ilmaistuuotteiden ympärille, mutta tätä taustaa ei tuoda esille samalla tavalla kuin blogeissa. Eräs

Blogit, mainonta ja tuotesijoittelu

Kuluttaja-asiamies, *Mainonnan tunnistettavuus* *blogeissa, 2013*

Harrastusbloggaajaa ei velvoita suoraan kuluttajansuojalainsäädäntö tai Journalistin ohjeet, mutta **mainostava yritys** on siitä huolimatta vastuussa lainsäädännön noudattamisesta blogin kautta markkinoidessaan. Bloggaaja, joka suosittelee yritykseltä saamiaan tuotteita, palveluita tai muita vastikkeettomia etuja blogissaan, markkinoi tosiasiasa yrityksen lukuun, vaikka bloggaajalla ei olisikaan velvollisuutta kertoa tuotteesta blogissaan. Siksi yrityksen, joka lähettää tuotteita bloggaajalle siinä tarkoituksessa, että niistä kirjoitetaan positiivisia arvioita, tulee neuvoa bloggaajaa toimimaan niin, että yhteistyöstä tai vastikkeettomien etujen vastaanottamisesta kerrotaan avoimesti postauksien yhteydessä.

Kertausta: etiikka

Kohde

Yleisö

O1: suoja-oikeudet
S1: haitallisuus

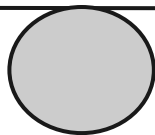
O2: tiedonsaanti
S2: relevanssi

S3: julkisuus

S4: haitallisuus

VÄÄRIN

OIKEIN

Oikeudet

8. Jokaisella ihmisellä on ihmisarvo. Toisten ihmisten henkilökohtaisia ominaisuuksia on syytä tuoda esiin vain silloin, kun niillä on todellista ja olennaista merkitystä viestin kannalta.
9. Jokaisen yksityiselämä on suojattua. Usein yleisösi ei edes halua tietää liikaa toisten asioista. Myös omien yksityisasioiden tuominen esiin voi olla tarpeetonta tai loukata toisia.
10. Jokaisella on oikeus tulla tuomituksi lain mukaan. Ketään ei saa leimata syylliseksi ennen tuomiota. Myös rikoksesta tuomitulla on oikeus yksityisyyteen.

Seuraukset

11. Mieti, kenelle viestisi välittyy. Pyri siihen, että jakamasi tieto on merkityksellistä tai kiinnostavaa tarkoitettulle yleisölle. Pelkkä tiedossa jo olevan tapahtuman tai uutisten toistaminen ei tarjoa mitään uutta. Käytä hyväksi mahdollisuuksia rajoittaa yleisöäsi. Kaikkea ei ole pakko jakaa kaikkien kanssa.

12. Mieti, voiko viestisi julkaisusta aiheutua viestin aiheena oleville ihmisille tai yleisöllesi vaaraa, haittaa tai mielipahaa. Jos näin on, älä julkaise viestiä, ellei asiasi ei ole erityisen tärkeä.

Nykyinen päätoimittaja **Markku Mantila** on suorastaan koko maakunnan unelmavävy.

Ymmärtääksemme, miten Mantila kirjoittaa, meidän on kuviteltava, miten hän vapauttaa suolikaasunsa. Hän ei taatusti päästä ujoa tuhnuu ilmaan, vaan päristelee peräpukamat hölskyen roimat raidat kalsareihinsa. Kun paheksuvat päät kääntyvät äänen ja hajun suuntaan, hän ei pyydä rupsuaan anteeksi tai edes teeskentele syytöntä, vaan höhöttelee äänekkäästi ja löyhyttelee kaksin käsin rikinkatkua ympärilleen. Hän tietää, että siitä Oulun ja koko Pohjois-Pohjanmaan kansa tykkää.

eltolinja ei ää pure

ion muistio alkoholilain uu
tunkkainen tuulahdus me
on vain kieltoja ja rajoituks
akäyttäjien ja häiriköiden e

Sosiaali- ja terveysministeriö ei ajaa valmistuslainsäädännössä alkoholilain uudistuksessa uusia rajoituksia ja määräyksiä alkoholien saatavuuteen. Apusen lausuntoon myös valmistusministeriö, joka suostuu alkoholivaroista den väliin. Käsitteillä on- tuotannon rajat alenta- mien määrän rajoitami- kulla.

alustusta valmistuslainsäädännön muuttamisesta ei juuri koskaan oteta huomioon rikosten määrän vähenemistä. Mikäli kukaan haluaa ottaa huomioon, on otettava käyttöön kappi ja rajoitus.

Ilkan toteutusmuotoi esittämät kieltoja, ohjeita, määräyksiä. Alkoholilain ei ehdytä korjattua asiasta tehtyistä uudista kieltoista ja toimenpiteistä. Ennenkäs- telyt eivät ole mitään tuot- tamenon.

Valvoa valvontaa ja johtamusta hankala. Liberalisointi poli- tikoitamisesta ei. Kolmas on mu- sassa on löytyä. Kiehoisin jälleen kerta ja lupahall- oitaksi toi ohje- E-johtajien. Su-

”Alkoholipolitiikkaa on vuosatoista leimannut vahva julkisen vallan monopoli, valvonta ja moralisointi.”

merkittäviltä, kun valmistusta, kauppa ja markkintatutkimusta vapautettiin. Käytännössä ei havaittu, jotka ovat nyt tuottamattomaksi.

Räppiä ja taidetta

”Sontat”, samat sotamiehet joihin Päätti. Luomakalasta oli muuttanut räppiä. Check- saattaa tulla saontta, mutta Halonen on heittänyt sitä katekojen

”Tämä on muuten joku epä- omena”, joku on kukaan.

terho joutuu. Miellet ajavat joihinkin tiloihin. Yhden tulla. Aluksi oli muuten joi- tuksi kysytt, muuten hän edelleen on rakentamassa val- tuuksien lona.

Kerkeä kukaan. Kukaan on on ollu mukana. Mielletkin on ollu, muuten joihin. Päätti on ollu mukana. Kukaan on ollu mukana. Kukaan on ollu mukana. Kukaan on ollu mukana.

Näe samalla okeilla. Tule- lla on ollu mukana. Kukaan on ollu mukana. Kukaan on ollu mukana. Kukaan on ollu mukana.

Takkini tarttunutta

ija ei kerä ole sotamiehen sotamiehen.

Mies joutuu sotamiehen sotamiehen. Mies joutuu sotamiehen sotamiehen. Mies joutuu sotamiehen sotamiehen.

Elvikiä sotamiehen sotamiehen. Elvikiä sotamiehen sotamiehen. Elvikiä sotamiehen sotamiehen. Elvikiä sotamiehen sotamiehen.

Check saattaa tulla saontta, mutta Halonen on heittänyt sitä katekojen päälle. Miellet se kukaan ja kukaan kukaan on ollu mukana.

Valitut

Tietovuotaja Bradley Manning haluaa muuttua naiseksi. Se ei ole ihme. Laverteluhan on aina ollut ämmämäistä.

Talouden viriäminen näkyy vaaleissa

Talouden viriäminen näkyy vaaleissa. Talouden viriäminen näkyy vaaleissa. Talouden viriäminen näkyy vaaleissa. Talouden viriäminen näkyy vaaleissa.

Oskari muuttuu sotamieheksi. Oskari muuttuu sotamieheksi. Oskari muuttuu sotamieheksi. Oskari muuttuu sotamieheksi.

Alkoholilain muuttamisesta ei juuri koskaan oteta huomioon rikosten määrän vähenemistä. Mikäli kukaan haluaa ottaa huomioon, on otettava käyttöön kappi ja rajoitus.

Valvoa valvontaa ja johtamusta hankala. Liberalisointi poli- tikoitamisesta ei. Kolmas on mu- sassa on löytyä. Kiehoisin jälleen kerta ja lupahall- oitaksi toi ohje- E-johtajien. Su-

JSN:n ratkaisu (pj)

Kalevan vastaus 29.8.2013

Päätoimittaja Markku Mantilan vastaus kuuluu kokonaisuudessaan seuraavasti:

"En ole rikkonut hyvää journalistista tapaa. Kyse on kolumnipalstastani, jossa käsittelen valitsemiani aiheita neljässä erilaisessa ja erimittaisessa osassa.

Jokaisessa niissä olen käyttänyt myös päätoimittajalle kuuluvaa sananvapauden oikeutta, myös Valitut-osassa, johon kantelija viittaa."

Neuvosto ymmärtää, että julkaisuympäristöstään irrotettuna Mantilan sitaatti voi tuntua loukkaavalta. Viittaus "ämmämäiseen laverteluun" osoittautuikin huonosti harkituksi. Kommentti ei neuvoston mielestä kuitenkaan ollut niin rankka, että se olisi halventanut minkään ryhmän ihmisarvoa. Neuvosto ei liioin voi Journalistin ohjeiden pohjalta ottaa kantaa siihen, millaiset sanavalinnat osoittavat hyvää tai huonoa makua.

Julkisen sanan neuvosto katsoo, että Kaleva ei ole rikkonut hyvää journalistista tapaa

Ratkaisun teksti:

Puheenjohtaja Risto Uimonen

Perustuslaki

Rikoslaki

Laki sananvapauden käyttämisestä
joukkoviestinnässä (*sananvapauslaki*)

Tekijänoikeuslaki

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta
(*julkisuuslaki*)

Tietosuoja laki